

DE BIJBEL VAN *van der Palm*

DOOR PROF. DR. F. W. GROSHEIDE

De naam van Johannes Henricus van der Palm wekt nu juist niet de meest verheven herinneringen op bij de menschen van onzen tijd. Men denkt aan een man, die eerst vurig patriot was en later, toen het getij keerde, even vurig Oranjeklant. Men denkt aan den geestelijken vader van de schoolwet van 1806, die zulke schadelijke gevolgen heeft gehad voor ons Nederlandsch onderwijs. Men denkt misschien aan den veel geprezen redenaar, om dan te ontdekken, dat het toch niet veel meer dan bombast was, wat de man ten beste gaf.

Ik ben niet van plan, een verdedigingsrede voor Van der Palm te schrijven. Integendeel, wie zich in onze dagen met hem bezig houdt, vindt veel, dat tegen de borst stuit. Maar het is ook waar, dat ons oordeel misschien niet geheel billijk is en dat we althans wat zachter gestemd worden, als we den man zien in den tijd, waarin hij leefde.

Van der Palm was in zijn eigen tijd een man van groote vermaardheid. Nu komt het meer voor, dat een man, dien de tijdgenooten uithundig prezen, door het nageslacht van zijn roem wordt beroofd, of zelfs vergeten. Gelijk het voorkomt, dat

ware grootheid in eigen tijd niet is gezien en dat het nageslacht moest komen om haar te ontdekken. Elke Nederlander denkt hier aan Rembrandt van Rhijn.

Wat heeft Van der Palm in de oogen van zijn tijdgenooten tot een vermaard man gemaakt? Ik zou willen antwoorden: we zien in hem belichaamd de idealen, het leven en streven van de Nederlanders uit het begin van de vorige eeuw. Het land was van de Franschen verlost. Oranje was op den troon gekomen. Men droomde weer van ouden roem zonder van veel beteekenis te zijn. Men waande zich de geestelijke nazaten van het kloeke geslacht der hervorming, doch men gaf de beginselen der Fransche revolutie niet prijs.

Van der Palm werd — ik geef enkele data — 1763 in Rotterdam geboren, studeerde te Leiden, en wel in de Oostersche talen, werd 1785 predikant te Maartensdijk, uit welke plaats hij, de patriot, in 1787 vluchtte voor de Pruisen. In het volgend jaar werd hij directeur van het museum, een soort wetenschappelijk instituut, te Middelburg. In 1795 nam hij in Zeeland met eenige vrienden de leiding der revolutionnaire beweging in handen, in 1796 werd hij

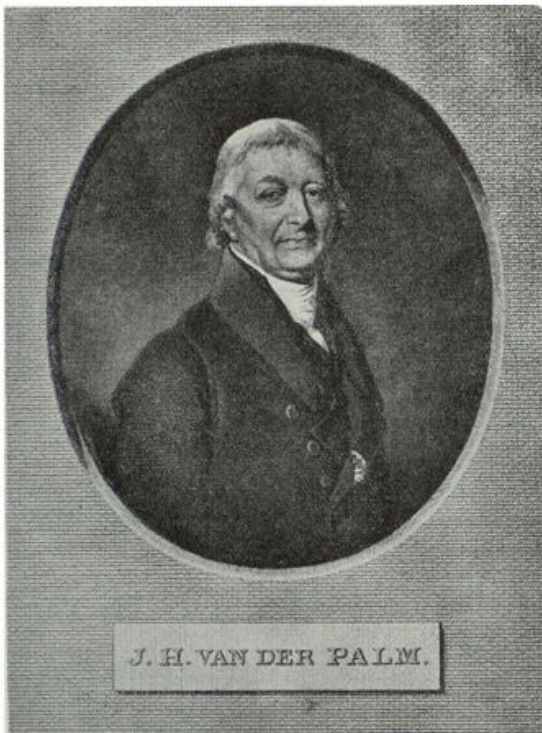
hoogleraar in de Oostersche talen te Leiden, in 1799 agent van nationale opvoeding. Tot 1806 bewoog hij zich op staatkundig terrein, doch keerde toen naar Leiden terug. In 1833 verkreeg hij emeritaat, doch bleef nog tot 1838 enkele lessen geven. Hij overleed den 8sten September 1840, juist een eeuw geleden.

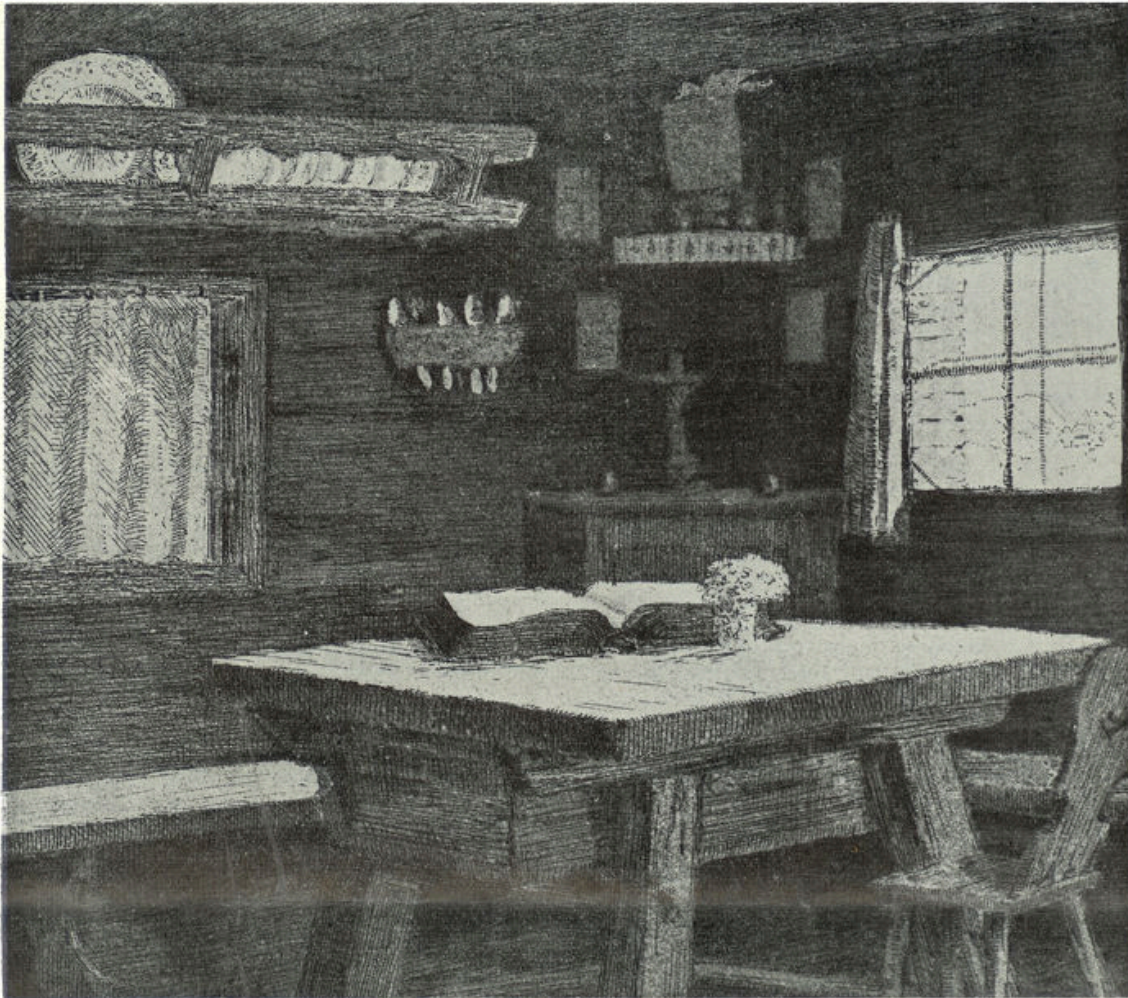
Aanleiding tot 't schrijven van een stukje over Van der Palm is een bepaald deel van zijn arbeid, namelijk zijn vertaling van den Bijbel. Wij mogen dit een deel van zijn werk noemen. Want Van der Palm heeft, hooggewaardeerd als hij was, op velerlei terrein kunnen arbeiden. Hij heeft veel gesproken, veel geschreven, in vele opzichten land en kerk gediend.

Het is zelfs de vraag, of niet eerder het feit, dat de vertaling van den Bijbel van Van der Palm kwam, haar beroemd heeft gemaakt, dan dat zij dit dankt aan haar eigen hoedanigheden. Wij stellen de vraag, maar zullen geen moeite doen om haar te beantwoorden. Trouwens is die vraag niet met zekerheid te beantwoorden. Wij bepalen ons hier tot de Bijbelvertaling van Van der Palm. Nadat de Statenvertaling aanvaankelijk met meer vreugde door de Remonstranten dan door de Gereformeerden was ontvangen, was zij allengs tot algeheele heerschappij gekomen en stond zij in hooge eere. Meer dan één lofredde is in de zeventiende en achttiende eeuw op haar gehouden. Doch tegen het laatst van de achttiende eeuw kwam er verandering. Het is mij niet bekend, dat er bepaald tegen de Statenoverzetting is gewaarschuwd, doch kritiek kwam er wel. En de tijd was gunstig voor kritiek, want ons volk raakte meer en meer vervreemd van het geloof, dat in de dagen waarin de Statenvertaling ontstond, wel niet gemeengoed was geweest, maar toch aan velen dierbaar. En dat is wel de voornaamste reden geweest, dat er plaats kwam voor een nieuwe vertaling. Het zijn niet in de eerste plaats de gebreken van de Statenvertaling geweest, die om verandering riepen, het was meer haar karakter.

Van der Palm is niet de eerste geweest, die de hand aan den ploeg sloeg. Gijsbrand van Hamelsveld is hem voorgegaan, Van Hamelsveld een patriot als Van der Palm en als hij werkzaam op het gebied van den Staat. Van Hamelsvelds Bijbelvertaling verscheen van 1789 tot 1798. Zijn vertaling was tamelijk vrij, en dat ook doordat hij de Hebreeuwsche poëzie overbracht in Nederlandsche versmaat. En zoo kwam het, dat zijn werk wel aanvankelijk ingang vond, maar op den duur niet kon bevredigen.

Veel beter is zeker het werk van Van der Palm, wiens vertaling uitkwam 1818—1830 of als men, gelijk we bij Van Hamelsveld deden de apocryphe boeken mederekent 1818—1835. Ik herinner me niet, dat in 1930 of 1935 aan Van der Palms vertaling veel aandacht is besteed. Toch verdient zij iets meer dan te worden vergeten.

Allereerst, omdat zij veel is gebruikt. Ons eigen exemplaar draagt voorin den naam van een dame, behoorende tot een in ons land welbekende familie, en toont vooral in het Nieuwe Testament de sporen van ijverig te zijn gelezen.

Dat deze vertaling in eere was, zal, ik sprak het reeds uit, te danken zijn aan het feit, dat Van der Palm algemeen bemind en beroemd was, maar ook aan haar karakter, dat het kenmerk draagt van den tijd, waarin zij ontstond. Leest men den Bijbel van Van der Palm, dan ziet men, dat hij de Statenvertaling tot voorbeeld heeft gekozen. Vele plaatsen zijn in beide overzettingen bijna geheel gelijk. De taal en stijl van Van der Palm doen ons, menschen van de twintigste eeuw, aan als Statenbijbel-taal en -stijl. Maar toch is er één belangrijk verschil, de stijl van Van der Palm is veel slapper, veel rhetorischer. En dat zegt veel. Het komt met name uit in het inlasschen van tal van kleine woorden, en het geven van omschrijvingen. Ik geef enkele voorbeelden en kies daartoe — vol-

komen willekeurig — den brief van Jakobus.

Jak. 1 : 11: Ziet, daar is de zon opgegaan. Jak. 1 : 18: Naar Zijn gunstrijk welbehagen heeft Hij ons herboren door het woord der waarheid, om, als 't ware, de eersteling van Zijne schepselen te zijn. Jak. 2 : 1: Mijne broeders! weest toch geene aannemers der personen ten aanzien van het heerlijk geloof van onzen Heere Jezus Christus. Jak. 2 : 4: Hebt gij dan uw eigen vonnis niet uitgesproken, dat gij naar hatelijke bedoelingen geoordeeld hebt? Jak. 2 : 14: Zou het geloof hem wel kunnen zalig maken? Jak. 2 : 15: Indien, bij voorbeeld, een broeder of zuster naakt was, enz. Jak. 2 : 18: Maar zegt misschien iemand. Jak. 2 : 19: Gij gelooft, dat er maar een eenige God is. Jak. 2 : 24: Ziet gij dan nu, enz. Jak 3 : 1: Wilt toch niet allen meesters zijn. Jak. 3 : 2: Wij struikelen toch allen in vele (opzichten).

Voorbeelden genoeg om waar te maken, wat ik schreef. Het is verslappening en verzwakking, gezien de

gespiede taal der Statenvertaling.

Nu vraagt men: is het billijk een Bijbelvertaling alleen naar haar stijl te beoordeelen? Dat is het natuurlijk niet. Maar het is niet onbillijk taal en stijl naar voren te brengen, wanneer men daarin een voornaam kenmerk ziet der vertaling en tevens de reden, waarom zij de bestaande vervangt.

Doch we willen nog iets meer zeggen. Wij hebben boven gezien, dat Van der Palm een kenner der Oostersche talen was. Daarin had hij het voor zijn tijd ver gebracht en dat komt ook in zijn Bijbelvertaling uit. Een enkel voorbeeld. Beter dan de Statenvertalers brengt hij b.v. Ps. 100 : 3 over, als hij ons geeft: Hij heeft ons gemaakt en wij zijn de Zijnen. Zoo ware meer te noemen.

De Bijbel van Van der Palm draagt te veel de kenmerken van den tijd, waarin de vertaling ontstond, dan dat zij de Statenvertaling zou kunnen verdringen. Niettemin mag zij geprezen worden als een eerlijke en deskundige poging om ons volk zijn Bijbel beter te doen verstaan.